

І. О. Маринченко, Ю. В. Мохер, Л. М. Жуплатова

Льонарство

ЛЬОНАРСТВО – галузь рослинництва, що займається вирощуванням льону з метою отримання волокна та насіння. Виокремлюють 2 осн. напрями в Л.: вирощування прядив. і олій. льону. Зі стебел прядив. льону одержують цінне тех. волокно, яке широко використовують у текстил., автомобіл., авіац., гумовій, взуттєвій та ін. галузях промисловості. З насіння льону виробляють олію, що має високі споживчі якості і є цінним продуктом харчування, її застосовують також для виготовлення лаків, лінолеуму, мила, маргарину та ін. З костриці виробляють папір, тех. спирт, ізоляц. матеріали. Ляна макуха є цінним високобілк. концентрованим кормом для с.-г. тварин. Льон людство використовувало з прадав. часів. Найдавніше ляне полотно знайдено в похованнях першої династії єгипет. фараонів, зокрема в могилі Менеса. На території України Л. займалися ще до утворення Київ. Русі племена скіфів-орачів. У 10 ст. лляні тканини, пряжу й олію почали виготовляти не лише для влас. потреб, а й на продаж. У 12–14 ст. товари з льону займали одне з провід. місць у торгівлі. Наприкінці 17 ст. вивіз волокна становив понад 1 млн пудів, у 1-й пол. 19 ст. – 2,5 млн пудів, бл. 60 % виробленої сировини споживали в країні. При цьому посівна площа не перевищувала 3 млн дес. 1909–13 посівні площі льону, вирощуваного на волокно, в Україні досягли 57 тис. га, зокрема на Поліссі – 37 тис. га. Валовий збір волокна становив 4,2 тис. т. Посіви льону розміщувалися у пн. і пн.-зх. р-нах ниніш. Черніг., Житомир., Волин., Сум., Рівнен., Терноп., Київ., Львів., Івано-Фр., Чернів. і Хмельн. обл. До занепаду Л. призвели 1-а світова війна і воєнні дії 1918–20. У 1920 посівні площі льону становили 36 % від посів. площ 1913, у 1921 валовий збір волокна – 17 % від його валового збору 1913. Після 1920 галузь почала інтенсивно відновлюватися. До 1940 посіви зросли до 117,7 тис. га, урожайність волокна досягла 4 ц/га, насіння – 3,2 ц/га, на виробництві льонопродукції спеціалізувалися бл. 2090 колгоспів, розташ. у 50-ти р-нах. Підвищенню врожайності культури сприяли використання нової високопродуктив. техніки, добрив, засобів захисту рослин від хвороб і бур'янів, районов. високопродуктив. сортів, а також матеріал. стимулювання виробників. 1973 показник урожайності становив 5,9 ц/га волокна, посівні площі льону-довгунцю 1975 досягли 238 тис. га. До 1992 Україна посідала 2-е м. за його посівами серед країн Європи й Азії; валовий збір льоноволокна становив понад 100 тис. т, або 13–14 % від світового. Частка Л. у заг. розмірі прибутку від реалізації продукції рослинництва становила 30–70 %, експорт вітчизн. льоноволокна – 60 %, з них

20 % – у країні Зх. Європи. Найперспективнішим для вирощування льону був зх. регіон. Займаючи у структурі посів. площ до 10 % земель, він забезпечував 60–70 % чистого прибутку. В Україні створ. потужну базу з перероблення сировини льону. Знач. розвитку набули переробна та текстил. галузі промисловості, що працюють на льоноволокні. Збудовано льонокомбінати в Житомирі («Льонотекс») та Рівному («Рівнелльон») потуж. 100 млн м² тканини тех. і побут. призначення. Функціонували також Кіровогр. ф-ка кручених виробів, Одес. ф-ка тех. тканин, Харків. канат. завод тощо. До 1990 льон-довгунець вирощували у 86-ти р-нах 9-ти обл. України. Первинне оброблення сировини здійснювали 46 льонозаводів вироб. потуж. 93,3 тис. т волокна на рік. Ще 65 льонозаводів входили до складу 1500 колгоспів і радгоспів, які сіяли льон, і мали заг. вироб. потуж. 32 тис. т на рік. У складі льоноперероб. комплексу АПК функціонували 22 льононасіниці. станції. Також діяли 5 льонооб'єднань (за регіон. (обл.) принципом), що входили до складу Льоноконоплепрому. В останні роки спостерігаються спад виробництва і реалізації продукції з льону-довгунцю, різке скорочення посів. площ культури. Це пов'язано з негатив. впливом заг.-екон. проблем, відсутністю ринків збуту, диспаритетом цін на с.-г. і пром. продукцію, розбалансованістю екон. відносин с.-г. виробників і підприємств з первин. перероблення льону, трудомісткістю продукції, високим ступ. зношування техніки, відсутністю фінанс. ресурсів для розроблення і впровадження інновац. технологій виробництва та перероблення льонопродукції. Негатив. аспектом льонівиробництва в Україні є вузькість сфери використання продукції Л. у нар. госп-ві. Нині через нестачу сировини більшість заводів не працює, а значну їх частину перепрофільовано. Екон. скрута призвела до занепаду льонокомбінатів у Житомирі й Рівному (потреба цих підприємств у волокні льону складала 35–38 тис. т на рік). Водночас у світі зафіксовано підвищення попиту на натурал. волокна. Світ. лідерами з вироб-ва льонопродукції є Китай і Франція. Проблеми Л. вивчають Дослідна станція луб'яних культур Інституту с. господарства Пн. Сх. (м. Глухів Сум. обл.), Інституту землеробства (сmt Чабани Києво-Святошин. р-ну Київ. обл.), с. господарства Полісся (Житомир) та с. господарства Карпат. регіону (с. Оброшине Пустомитів. р-ну Львів. обл.) НААНУ. Серед видат. фахівців у цій галузі – М. Андрушків, Р. Гілязетдінов, П. Голобородько, І. Карпець, В. Ковальов, М. Логінов, М. Тимонін, Л. Чурсіна, В. Шейченко. Їхніми зусиллями створ. і впроваджено у виробництво високопродуктивні сорти льону-довгунцю (серед них – Чарівний, Глухівський ювілейний, Глінум, Глазур, Глобус, Есмань, Рушничок, Український 3, Вручий, Каменяр, Зоря 87, Міандр, Світанок, Надія, Журавка), розроблено технології вирощування, збирання й перероблення із застосуванням як спец. машин і обладнання, так і с.-г. техніки заг. призначення.

Рекомендована література

1. Москаленко А. М., Москаленко В. А. Історико-економічні аспекти розвитку вітчизняного льонівиробництва // Економіка АПК. 2007. № 6;

2. Лузан Ю. Я., Нелеп В. М., Головня О. М. Криза льонарства та шляхи її подолання // Там само. 2008. № 3;
3. Поліський льон: минуле, сьогодення, а чи є майбутнє? // ЛП. 2009. № 1;
4. Головня О. М. Значення та перспективи відродження льонарства в підприємствах льонопродуктового підкомплексу // Зб. наук. пр. Таврій. агротехнол. університету. Сер. Екон. науки. Мелітополь, 2010. № 2(10); Липчук В., Домінська О. Розвиток льонарства в Україні // Аграрна економіка. 2013. Т. 6, № 1–2.

Бібліографічний опис:

Льонарство / І. О. Маринченко, Ю. В. Мохер, Л. М. Жуплатова // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-59728>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).